БҮТҮН ӨЛКӘЛӘРИН ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛӘШИН!

ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНҸӘСӘНӘТ

1934-ҹү илдән чыхыр

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО»

Азәрбајҹан Совет Јазычылары Иттифагы вә Азәрбајҹан ССР Мәдәнијјәт Назирлијинин органы

Орган Союза Советских писателей Азербайджана и Министерства Культуры Азербайджанской ССР.

№ 30 (1283) | Шәнбә, 25 ијул 1964-ҹү ил | Гијмәти 4 гәпик.

БАЛАЧАЛАР ҮЧҮН БӨЈҮК ӘДӘБИЈЈАТ УҒРУНДА

„ҜӨЈӘРЧИН"

Сүлејман РӘҺИМОВ

Абунә јолу илә евимизә дахил олан гәзет вә журналларын ичиндә «Ҝөјәрчин»ин ајры бир јери вардыр. «Ҝөјәрчин» көрпә кими севинҹ доғурур, ҝәлиши хүсуси шадлыға, шәнлијә сәбәб олур.

— Баба, «Ҝөјәрчин»дими?

— Бәли, «Ҝөјәрчин»дир!

Сәс-сәсә гарышыр:

— Вер охујаг, баба!

— Ҝөј һәлә шәкилләринә бах!

Бир һај-күј башлајыр ки, ҝәл ҝөрәсән... Бахырсан, бөјүклү-кичикли һамы бир-биринә дәјир, нәвәләр «Ҝөјәрчин»ин гол-ганадындан салланды. Әли чатмајан нәвәләр уму-күсүјә башладылар:

— Нијә бәс бирҹә «Ҝөјәрчин», баба?

— Нијә һәрәјә бири јох?

— Бәјәм гијмәти чох баһады?

— Јох, үстүндә он гәпик јазылыбдыр.

— Ҝөр нә гәдәр дә чүрбәчүр, рәнҝбәрәнҝ шәкил вардыр, өзү дә нечә гәшәнҝдир!

Дүзү, мән дә «Ҝөјәрчин»и чох севирәм. Бу журналын һәр бир нүсхәсини алар-алмаз дәнә-дәнә охујурам... Бәлкә бириси дуруб десин ки, балача бир журналы дәнә-дәнә охумаг нә бөјүк һүнәрдир? Мән бурада «һүнәрдән» дејил, олан әһвалатдан данышырам. Мән өзүм һәлә дә јашымын ушаглыг дөврүнүн хатирәсини әзиз тутурам! Јадымдадыр, ушаглыгда бир чох ојуну севәрдим. Ојнамагда һеч кәсдән ҝеријә галмаздым. Удардым, удузардым, дөјәрдим, дөјүләрдим. «Гәрчимә гаја» да, «ево көчдү» дә, «папаг алды гачә» да, «артырма»да, «галхма»да, «киз дингач»да, «чилинк-ағач»да тај-тушума аман вермәздим.

Дүзү, инди дә өмрүмүн бу дөврүнү хатырларкән бурнумун учу ҝејнәјир. Бүтүн ојунларын ичиндә «дирә-дөјмә» дејилән «гајыш-чәкмә»ни һәлә дә унутмамышам. Бахырдын, будур, гуру торпагда чеврәсинә чәкилән чызыгда, јахуд чәмәнликдә даирәсинә оту-әнҹәри чыхарылыб чәкилән дөврәдә үч-дөрд, бә'зән даһа чох тогга гојулур. Бахырдын, әввәл-әввәл һәр тәрәфин башчысы гојулан тогганы ҝөтүрүб бәрк-бошлуғуну јохлајыб чәкишдирир, тоггадан бириси јумшаг оланда, башчы «бу әскини бир јырага атын!»—дејә сәсини галдырырды... Ојун башланынча һәр тогганы бир ушаг горујурду. Дәстә чөл тәрәфдән һүҹума кечир, һәр кәс бир тогганы чәкиб, әлә кечирмәјә ҹәһд едирди. Ҝәрәк тогга чәкән өз гылчаларыны горујајды. Әҝәр һүҹумчулардан бириси ичәридән гылчадан вурулсајды, вәзијјәт дәјиширди. Онда дәрһал мүдафиәчиләр һүҹумчулар вәзијјәтинә кечир, ојун күрә кими гызышырды...

Бу амансыз ојундан башга алапахта дејилән чөл ҝөјәрчинини сахламағы даһа чох хошлардыг. Бир дә, мән, алачығын габағында чатмадан асылан неһрәнин үстүндә отуруб, сичимини ганадларындан бәрк-бәрк тутуб јырғаланмағы да севәрдим. Јај јетишмиш олса белә, анам неһрәни чалхар, мән јырғаланар, ширин јухуја ҝедәрдим. Сонра јеримдән дуранда алапахтаны ахтарардым. Алапахталары әксәрән ҹүт сахлардыг. Мән бунлары газ баласы кими сары түклү вахтындан јувадан ҝөтүрүб бәсләрдим... Јекәлән алапахталары галын мешәнин ичиндән уҹа јухары учурардым. Алапахта-ҝөјәрчин галхыб ҝөздән итәр, һаһандан-һачана ҝөјдә дөврә вура-вура алачығын габағына гајыдар, јердә исә газсајағы јырғалана-јырғалана ҝәзәрди.

Дүшүнүрәм: онда һара, инди һара?! Онда бүтүн ојунлар өзбашына ахына бурахылмышды! Амма инди ушаг ојунлары шүурлу јола салынмышдыр. Индики ушаг ојунларында сабаһ вар, мәктәб, ҹәмијјәт вар. Ҹәмијјәтдә дәјәрли вәтәндаш олмаг вар. Бахырсан, инди ушаг ојунчағы мағазалары ағзынаҹан долудур. Инди ушаг ојун вә ојунчагларында ајдын истигамәт, доғру-дүзҝүн јол сечилмишдир. Ҝәләҹәјин мүһәндисини дә, мүәллимини дә, һәкимини дә, агрономуну да, мүасир техникаја јијәләнән ишчисини, колхозчусуну да шәрәфли иш-күҹ ҝөзләјир. Бурада мүасир педагожи тәрбијә тәләбләрини нәзәрдә тутан, һәр бир ушағын сабаһыны, ҝәләҹәјини мүәјјәнләшдирән, дүшүнән бејин, устад ҝөз, маһарәтли әл вардыр! Бу, елә-белә, әјләнҹә үчүн дүзәлән, өтүб кечән «ојун-ојунчаг» дејилдир. Бу ојунчаглар, сабаһын, ҝәләҹәјин вәтәндашы илә, совет адамы илә кечилән тә'лимдир, мәшгдир, тәрбијәдир.

Мән бурада балаларымызын севимли «Ҝөјәрчин»индән сөһбәт ачдығым үчүн, ҝениш һашијәјә јол вердијимә ҝөрә, охуҹулардан үзр истәјиб, мәтләбә гајыдырам. «Ҝөјәрчин» јахуд «Ҝөјәрчин» сәпкисиндән олан журналлар—«Мурзилка», (Москва), «Дила» (Күрҹүстан), «Гунча» (Өзбәкистан), «Балдырған» (Газахыстан), «Амсаба» (Абхазија) вә башгалары Октјабр ингилабынын бәһрәләриндәндир. Биз билирик, бөјүк Ленин ушаглары нечә дә севирди! Онлара нечә дә аталыг гајғысы бәсләјирди! Ахы, көрпәни севмәк һуманистликдир, инсанлыг нишанәсидир. Јерсиз јерә ушағын үстүнә ачыгланмаг, ушаға гара-горху ҝәлиб ҝөз ағартмаг, гызышыб ушағын гулағындан јапышмаг писләнмәлидир. Ушағы ичтимаи јердә белә алтдан-алтдан чимдикләмәк һөвсәләсизликдир, сәбрсизликдир, бәлкә дә гәбаһәтдир, ҹәһаләтдир. Бахырсан, узун ајрылыгдан сонра ики дост ҝөрүшәндә салам-калам мүтләг бу сөзләрлә башлајыр:

— Нечәсән, Әһмәд?

— Јахшыјам, Мәммәд!

— Ушаглар нечәдир?

— Јахшыдыр!

— Бары бөјүјүбләрми?

— Бәли, онлар бөјүјүр, биз гоҹалырыг!

— Гој онлар бөјүсүнләр, боја-баша чатсынлар. Биз вар икән онларын әли чөрәјә чатсын!

Инди биздә ушаг тәрбијәси, тә'лими һеч дә өзбашына бурахылан «дирә-дөјмә» дејилдир. Ушаг тәрбијәси бизим үмуми партија ишимиз, дөвләт ишимиз, халг ишимиздир! Әҝәр бу күн бир јенијетмәнин, бир ҝәнҹин һәрәкәтиндә бир накүвәралыг ҝөрүнүрсә, бунун үмдә илләти ушаглыгдан башлајыб ҝәлмишдир. Ушаг тәрбијәси—ҹәмијјәт тәрбијәсидир. Ушаг тәрбијәсинә өтәри бахмаг—ҹәмијјәт, вәтәндаш тәрбијәсинә өтәри бахмаг демәкдир. Ушаг тәрбијәсинә өтәри баханлары нәинки мәзәммәт етмәк, бәлаларинә гаршы амансыз мүбаризә апармаг, ҝүзәштсиз рәфтар етмәк, онлары ганун диванына чәкмәк ҝәрәкдир! Ҝәнҹ нәслин коммунист тәрбијәси үчүн ушагларын коммунистҹәсинә тәрбијә олунмасы, өзү дә әсаслы тәрбијә олунмасы зәруридир. Бүтүн уҹа биналар ибтидадан, бүноврәдән башлајыр. Бүноврә мөһкәм гојулмаса, бина нә гәдәр уҹа олса да, бир күн учаҹагдыр, ҹүз'и бир зәлзәләдәнми, нәдәнми учаҹагдыр!

«Ҝөјәрчин» журналынын ишинә «ушаг иши» кими бахмаг, өзү дә ушаглыг оларды. Ушаг тәрбијәси бөјүк адамын иши олдуғу кими, ушаг әдәбијјаты, о ҹүмләдән «Ҝөјәрчин» дә бөјүк ишдир, бүтүн јазычыларымызын мүгәддәс вә шәрәфли ишидир.

Мән демирәм ки, һамымыз дөнүб ушаг јазычысы олаг. Әслиндә, бөјүкләр үчүн јазылан да ушаглар үчүн јазылыр. Папағыны һәрләјинҹә ушаг бөјүјүр, сәнин сағлығына дән дүшүнҹә, о, али мәктәби гуртарыр, ихтисас саһиби олур, сәндән дә артыг енержи илә ишә киришир, гуруб-јарадыр!

Анҹаг вәтәндашын ушаг јашларындан башлајараг өзүнә хас педагожи тәрбијә үсуллары, амилләри, васитәләри вардыр. Ушаг тәрбијәсиндә бүтүн вәтәндашлар иштирак етдикләри кими, бүтүн сәнәткарлар да иштирак етмәлидирләр. Ҝөтүрүн бизим устадымыз Мирзә Әләкбәр Сабири! О, өз заманынын һансы ҹидди мәсәләсинә тохунмамышдыр. Анҹаг Сабир ушаглар үчүн јазмағы да унутмамышдыр. О, ушаг руһуна аид өлмәз әсәрләрин нүмунәләрини вермишдир. Јахуд, ҹәми бир нечә ил габаг сыраларымыздан ҝедән гоҹаман әдибимиз Абдулла Шаиг өзү ушаглар үчүн нечә дә маҹәралы, нечә дә ширин әсәрләр јаратмышдыр. Елә дә бизим ағ сачлы шаиримиз Мир Меһди Сејидзадә балаларымыз үчүн ҝөзәл әсәрләр вермишдир. Микајыл Рзагулузадә, Јусиф Әзимзадә, Мирварид Дилбази, Ниҝар Рәфибәјли, Һүсејн Аббасзадә, Һәбибә Зејналова, Әләвијјә Бабајева, Халидә Һәсилова вә бир чох башгалары азјашлы ушагларымыз үчүн аз әсәр јаратмамышлар. Ихтисасҹа һәким олан Ханымана Әлибәјли өз јарадыҹылығыны башдан-баша ушаглара һәср етмишдир. Өзү дә, ушаглар үчүн нечә дә анлашыглы, садә дилдә јазыр!

Нәинки адларыны тутдуғумуз әдиб-шаирләримиз, һәтта әсасән бөјүкләр үчүн јазыб јарадан гоҹаман әдиб вә шаирләримизин дә чоху ушагларымыздан өтрү гәләм ишләтмәји унутмамышлар. Унутмурлар. Мән дејәрдим, «Ҝөјәрчин» журналы мејдана чыхандан сонра республикамызда ушаг әдәбијјатынын јаранмасы тәсадүфдән тәсадүфә јох, мүнтәзәм јола гојулмушдур.

Бәли, «Ҝөјәрчин» ганад чала-чала һәр бир бинаја, евә, мәнзилә дахил олур. Ушаг әдәбијјатынын ахарыны ачыр, сәнәткарларымыза јарадыҹылыг сифариши верир. Е'тираф етмәлијәм ки, бир «Ҝөјәрчин», бир дә мәним нәвәләрим ушаглар үчүн нечә әсәр јазмағы мәнә өјрәтмишләр. Бу барәдә мәним устадым «Ҝөјәрчин»лә нәвәләримдир. Мән дејәрдим, инди ним ки, нәвәләрини истәјир, «Ҝөјәрчин»и дә истәјир, инди мүасир баба олмаг үчүн, өз нәвәләрини башына топлајыб заманла аддымлајыб-ајаглашмаг үчүн ҝәрәк «Ҝөјәрчин»дән үзүлмәјәсән. Ҝәрәк «Ҝөјәрчин» һеч кәсин ҝөзүнә балача ҝөрүнмәсин. Биз билирик ки, ҝетдикҹә баба балачалашыр, нәвә бөјүјүр. Мән өз бабасыны гучағына алан, атыб-тутуб ојнадан нәвәни аз ҝөрмәмишәм. Нәвә һеч дә нәвә галмыр, бөјүјүб пәһливанлашыр, бабасы илә күштү тутанда, бахырсан, кишинин күрәјини дә јерә ҝәтирә билир.

«Ҝөјәрчин» бәләдир! Онун сабаһы белә баһадырдыр, басылмаз пәһливандыр. Бир дә һансы бир журналын бу гәдәр сәмими, мә'сум достлары вардыр!.. Бах, белә, гызлы-оғланлы достлары, нәвәли-бабалы, бөјүклү-кичикли достлары!

Јени нәслилә көһнә нәслин ајрылмаз достлуғу шәрәфинә «Ҝөјәрчин» ганад чалыр. Мән бу сәтирләри јазанда елә бил ки, мәним нәвәләрим сәнин, онун, о бирисинин нәвәләри, јүз-јүз, мин-мин нәвә әтрафымда ҝәзишиб, топлашыб, ҹик-килдәширләр:

— Нә јазырсан, баба?

— Сизин үчүн јазырам, ушаглар!

— Һекајә јазырсан ја нағыл?

— Јох, тәнгид јазырам!

— Нә тәнгид?.. Бәлкә әвәзиндә бизә бир һекајә, ја да бир ширин нағыл јазасан?

— Дүздүр, мән тәнгид јазырам, —дејә ҹаваб верирәм.—Анҹаг сизин һаггыныза, јох, сиздән бөјүкләр һаггында јазырам. Тәнгид дә олмаса, тәнгидә бәнзәр бир нечә сөз демәк истәјирәм. Мән сизин «Ҝөјәрчин»иниз барәсиндә јазырам. Дүзү, нечә сизин үчүн һекајә, нағыл јазанда ҹәтинлик чәкирәм, инди сизин әдәбијјатыныза даир мәгалә јазанда да ҹәтинлик чәкирәм.

— Нечә ҹәтинлик, баба?

— Бах, белә ҹәтинлик! Бәјәм ҝөрмүрсүнүз, гәләм нечә дә ағыр-ағыр ишләјир?

— Ахы, нијә, баба?

— Нәдән ки, ушаглар, сизин һәр бириниз бир аләмсиниз! Сиз биздән сонра узун илләр өмр сүрүб бөјүк-бөјүк ишләр ҝөрәҹәксиниз, бир заман бизим кими белә ағсачлы баба олаҹагсыныз...

Дујурам ки, ушаглар бир анлыға фикрә ҝедирләр. Анҹаг бу фикир узун чәкмир, онлар тәрпәнир, дејиб-күлүб ојнашырлар. Онлар «Ҝөјәрчин»и вә «Ҝөјәрчин» кими журналлары ҝөтүрүб бајраг кими галдырырлар! Будур, һәмин ҝөјәрчин—алапахта санки алачығын габағында, галын мешәнин үстүнчә учур.

Ики ушаглыг!..

Бириси—өзбашына бурахылан, өтән ушаглыг!

Бириси—индики ајдын истигамәтли ушаглыг!

Бирисинин өтән сабаһы гара чадралы, гара күнлү.

Бирисинин индиси вә сабаһы нурлу, ишыглы!

«Ҝөјәрчин» — бизим ајдын-ишыглы сабаһымызын, елмли-мәрифәтли күнләримизин һикмәтамиз ҝөјәрчинидир!

Биз, «Ҝөјәрчин» журналындан сөһбәт ачан заман нә исә фикримиз дә, хәјалымыз да ганад ачыр, бә'зән јерли, бә'зән дә јерсиз башлајыб учур. Сәбәб «Ҝөјәрчин»дир. Биз бабалары нәвәләринә гатыб ојнадан «Ҝөјәрчин»дир. «Ҝөјәрчин» өз сәһифәләриндә бабалары нәвәләриндән ајырмыр. «Ҝөјәрчин» јазанда да бунлары бир-биринә гатыр, әјләнәндә дә, ојнајанда да!

Једди илә јахындыр ки, «Ҝөјәрчин» ганад ачыбдыр. Дүз алты илә јахындыр ки, мән «Ҝөјәрчин»ин гапысыны ачырам. Һәмишә дә еһтирамла гаршыланырам. Чүнки мән күчлүјәм, нәвәләр гошун-гошун архамда дајаныбдыр.

Будур, биз «Ҝөјәрчин»и дөнә-дөнә, ашыра-ашыра вәрәгләјир, севә-севә охујуруг. Охуја билмәјән нәвәләрә дә нәгл едирик, шәкилләриндән данышырыг. «Ҝөјәрчин» ики-үч јашлы ушағын да әлифба китабыдыр. «Ҝөјәрчин» мәктәбә гәдәр ушагларын досту, бир чох һалда онларын илк мүәллимидир.

Будур, «Ҝөјәрчин» журналынын алтынҹы, ијун нөмрәси мәним гаршымдадыр. Мән елә бурада, бу нөмрәдән дә данышаҹағам. Бәлкә бириси дуруб десин, өз ишини чох јаманҹа асана салырсан һа?.. Әлбәттә, јајын гызмар чағында, баба олан кәс, ҝәрәк өз ишини асандан ҹәтинә салмасын. Бир нөмрәдән данышмаг өзү дә баба үчүн һүнәрдир.

Будур, алтынҹы нөмрәнин үстү: бир оғланла бир гыз ағаҹ бәҹәрирләр. Бунлар «балача бағбанлар»дыр. Чох хејирли иш ҝөрүрләр. Арзу едирсән ки, бизим јени нәслин әли илә бағчылыг индикиндән јүз гат артыг олсун. Арзу едирсән ки, бүтүн кәндләр, шәһәрләр јашыллашсын. Арзу едирсән ки, Бакыда башланан јашыллыг елә бир дәрәҹәјә чатсын ки, бөјүк шәһәрин әтрафында галын мешәләр салынсын.

Алтынҹы нөмрәнин илк вәрәгыны ачырсан, ушаг әдәбијјатынын јаранмасында хејли зәһмәти, хидмәти олан Ејнулла Ағајевин «Кичик бајраг» һекајәсини охујурсан. Һекајәдә атасынын ҝөдәкҹәсини

(Арды 2-чи сәһифәдә)

ДОСТЛАРЫМЫЗЫН ҮРӘК СӨЗЛӘРИ

Мәтбуат сәһифәләриндә

М. Әзизбәјов адына Азәрбајҹан Дөвләт Академик Драм Театрынын Јеревандакы гастроллары мүвәффәгијјәтлә давам едир.

Гардаш Ермәнистан зәһмәткешләри Азәрбајҹанын сәһнә усталарыны һәрарәтлә алгышлајырлар. Театрын гастрол тамашалары һаггында Ермәнистанын мәтбуат сәһифәләриндә мараглы рессензијалар дәрҹ олунмушдур. Бу рессензијаларын әксәријјәтиндә режиссор иши, актјор ојуну ҝениш тәһлил едилир. Филоложи елмләр намизәди, тәнгидчи Әкбәр Јереванлы Ермәнистанын «Коммунист» гәзетиндә дәрҹ етдирдији мәгаләдә, Һ. Ҹавидин «Сәјавуш» әсәринин тамашасында иштирак едән актјорларын ојуну, хүсусән Һөкумә Гурбанованын исте'дадыны јүксәк гијмәтләндирмишдир. О јазыр: «Судабәнин бүтүн дәрин психоложи хүсусијјәтләрини Һ. Гурбанова бөјүк маһарәт вә усталыгла верә билмишдир. О, тез-тез дәјишән вәзијјәтләрдә... гәһрәманын дахили аләмини ачан јени интонасијалар тапыр. Бүтүн бунлар актрисанын бөјүк сәнәткарлығыны ҝөстәрир. Онун мәғрур јериши, ҝаһ инҹә күлүмсәјән додаглары, ҝаһ нифрәт сачылмамлары илә парлајан ҝөзләри, титрәјән әлләри һеч заман унудулмур. Һ. Гурбанова һәмишә олдуғу кими тамашачыны валеһ едир. О, Судабәнин әзәмәтли образыны јарадыр, мә'нан ону маһв едир вә бунунла белә тамашачынын ән севимли артисти олараг галыр» («Коммунист» гәзети, 9 ијул).

Сәнәтшүнас Д. Степанјан «Коммунист» гәзетинин 7 ијул тарихли нөмрәсиндә дәрҹ етдирдији мәгаләдә А. Д. Гурбановун јарадыҹылығындан әтрафлы бәһс едир. О ҝөстәрир ки, «Һинд ҝөзәли» тамашасында А. Д. Гурбанов өз ролуну бөјүк сәнәткарлара мәхсус дахили бир темпераментлә ојнамагла тамашачылары һејран гојур.

Ермәнистанын мәтбуат сәһифәләриндә тамашачыларын Азәрбајҹан артистләринин јарадыҹылыг маһарәтләринә мәһәббәтини ифадә едән бир сыра башга материаллар да дәрҹ едилмишдир.

М. Ф. Ахундов адына Опера вә Балет Театры Ивановода

Күнәшли Азәрбајҹандан Ивановоја гастрола ҝәлән сәнәткарлары вилајәтин зәһмәткешләри һәр јердә һәрарәтлә гаршылајыр, исте'дадлы солистләри гызғын алгышлајырлар.

М. Ф. Ахундов адына Азәрбајҹан Дөвләт Академик Опера вә Балет Театры Иваново вилајәтинә—тохуҹулар дијарына бүтүн јарадыҹы һеј'әти илә гонаг ҝәлмишдир. Бурадакы гүввәтли тохуҹу фабрикләри хам малы—памбығы Азәрбајҹандан алыр вә совет адамлары үчүн ҝөзәл парчалар тохујур.

Ијулун 2-дә вилајәт драм театрынын бинасында Азәрбајҹан артистләри ивановолулара илк гастрол тамашасы ҝөстәрдиләр. Театрын тамаша салону ағзына кими долу иди. Азәрбајҹанын ҝөркәмли вокал усталары вә исте'дадлы балет артистләринин ифасында бәстәкар Гунонун мәшһур «Фауст» әсәринин тамашасы салонда топлашанлары валеһ етди. «Фауст» операсында әсас партијалары охујан артистләрдән Лүтфијар Иманов (Фауст), Ија Аксјонова (Маргарита), Валери Гурбанов (Мефистофел) тәләбкар тамашачыларын даһа чох рәғбәтини газандылар. Бу тамашада чыхыш едән театрын балет труппасынын јарадыҹылыг маһарәти ивановолулары үрәкдән севиндирди. «Валпурҝија ҝеҹәси»ндә Азәрбајҹанын ҝөркәмли хореографија усталары—Лејла Вәкилованын, Рафигә Ахундованын, Константин Баташовун чыхышлары бәдии ҹәһәтдән чох мә'налы вә тә'сирли иди. Ивановода театр сәнәтинин севәнләр, поетик һисс вә драматизмлә зәнҝин олан «Валпурҝија ҝеҹәси»нә гурулуш вермиш, ССРИ халг артисти, балетмејстер Гәмәр Алмаззадәнин парлаг исте'дадына валеһ олдулар вә онун чәкдији зәһмәти јүксәк гијмәтләндирдиләр.

Дирижор Һенрих Рисманын тамашаны маһарәтлә идарә етмәси бизә хош ҝәлди. «Фауст» әсәринин бәдии тәртибаты Әнвәр Алмаззадәнин театр рәссамы кими зәнҝин тәҹрүбәјә малик олдуғуну сүбут етди.

М. Ф. Ахундов адына Опера вә Балет Театрынын Иваново шәһәриндә илк гастрол сәфәри рус—Азәрбајҹан халгларынын гаршылыглы достлуг вә мәһәббәтинин парлаг нүмајишинә чеврилди.

Л. Н. УСОВ
Иваново вилајәтинин радио мусиги верилишләри редактору.

★

Ијулун 2-дә өлкәмизин мәшһур тохуҹулуг мәркәзинин зәһмәткешләри М. Ф. Ахундов адына Азәрбајҹан Дөвләт Академик Опера вә Балет Театрынын јарадыҹы һеј'әтини севинҹлә гаршыладылар. Азәрбајҹан артистләринин бу гастрол сәфәриндә ҝөстәрдикләри тамашалар Азәрбајҹанын Русија тәркибинә дахил олмасынын шанлы 150 иллијинә һәср едилдијинә ҝөрә хүсусилә мараглы иди. Бу әламәтдар бајрамла әлагәдар олараг, азәрбајҹанлы достларымыз Ивановоја өз ҝөзәл сәнәтләрини һәдијјә ҝәтирмишләр. Буна ҝөрә дә театрын зәһмәтсевәр, исте'дадлы коллективини ивановолулар сәмими алгышлајыр, зөвгүмүзү охшајан, гәлбимизә фәрәһ ҝәтирән гардаш Азәрбајҹанын сәһнә усталарына үрәк долусу «сағ ол» дејирләр.

А. ДМИТРИЈЕВА
Иваново вилајәти, «Рабочий край» гәзетинин әмәкдашы.

Илк тамаша, илк мүвәффәгијјәт

«Зарја Востока» гәзетинин 12 ијул тарихли нөмрәсиндә ҝөстәрилир ки, Ҹәфәр Ҹаббарлы адына Кировабад Дөвләт Драм Театры Күрҹүстанын бир чох рајон мәркәзләриндә, колхоз вә совхозларында тамашалар ҝөстәрдикдән сонра Тбилиси шәһәриндә гастрола башламышдыр.

С. Шаумјан адына театрын бинасында гастролун биринҹи ҝүнү Кировабад театрынын јарадыҹы коллективи, халг шаири Сәмәд Вурғунун «Вагиф» мәнзум драмыны тамашачылара ҝөстәрмишдир.

«Вагиф» тамашасында Азәрбајҹан ССР халг артистләри Исмајыл Талыблы (Ибраһим хан), Рәмзијјә Вејсәлова (Хураман), әмәкдар артистләрдән Кәрим Султанов (Вагиф), Мәммәд Ҹәфәров (Видади), Садыг Һәсәнзадә (Аға Мәһәммәд шаһ Гаҹар), Сәдајә Мустафајева (Күлнар), Әләддин Абасов (Елдар) өз ролларыны мүвәффәгијјәтлә ојнамышлар.

Тбилисилиләр Кировабад театрынын илк тамашасыны бөјүк марагла гаршыламыш вә театрын исте'дадлы коллективини һәрарәтлә алгышламышлар.

Шаирин јубилеји гаршысында

Азәрбајҹан охуҹулары бөјүк рус шаири Михаил Лермонтовун дүнја поезијасынын ән гијмәтли нүмунәләриндән сајылан өлмәз әсәрләри илә һәлә ингилабдан габаг таныш олмаға башламышлар. Исте'дадлы шаиримиз Аббас Сәһһәтин М. Лермонтовдан илһамла етдији тәрҹүмәләр һәгиги ше'ри, сәнәти севән һәр кәсә индә бөјүк зөвг верир.

Мә'лум олдуғу кими, М. Лермонтов Азәрбајҹанда ән чох ингилабдан сонра нәшр едилмиш вә танынмышдыр. Шаирин ше'р вә поемалары, нәсри Азәрбајҹан дилинә тәрҹүмә едилиб, күтләви тиражларла чапдан бурахылмышдыр.

Бу илин өктјабрында өлмәз сәнәткарын анадан олмасынын 150 иллији гејд едиләҹәкдир. Һәмин һадисә илә әлагәдар республикада јубилеј комиссијасы тәшкил олунмушдур. Комитәнин бу ҝүнләрдә ичласы кечирилмиш, бир сыра тәдбирләр мүәјјән едилмишдир.

Республика Дөвләт Нәшријјаты шаирин дөрдҹилдлијини чапдан бурахаҹагдыр. Јубилеј ҝүнләринә гәдәр дөрдҹилдлијин икинҹи ҹилдини нәшр етмәк нәзәрдә тутулмушдур.

М. Лермонтовун күллијјатынын јени нәшриндә шаирин әввәлләр чап олунмуш әсәрләри илә јанашы, ше'р вә поемаларынын тәзә тәрҹүмәләри дә вериләҹәкдир.

Республика мәтбуат органлары, һәмчинин радио вә телевизија верилишләри Комитәси М. Лермонтовун јарадыҹылығына даир јени-јени мараглы материаллар, верилишләр һазырлајаҹагдыр.

Әдәбијјат вә инҹәсәнәт ХӘБӘРЛӘРИ

„Совет мәдәнијјәти" павилјонунда

ССРИ халг тәсәррүфаты наилијјәтләри сәркисинин «Совет мәдәнијјәти» павилјонунда Азәрбајҹанын Русија тәркибинә дахил олмасынын 150 иллији мүнасибәти илә чохлу тәсвири сәнәт әсәрләри ҝөстәрилир. Бурада нүмајиш етдирилән рәнҝарәнҝ рәсмләр, графика вә һејкәлтәрашлыг ишләринин мөвзусу республиканын садә әмәк адамларынын зәһмәтини, дујғу вә дүшүнҹәләрини; нефт дашларында вә башга јерләрдә ҝөрүлән гуруҹулуг ишләрини зәнҝин бојаларла әкс етдирир.

«Совет мәдәнијјәти» павилјонунда Т. Салаһов, Е. Рзагулијев, Р. Бабајев, М. Абдуллајев, Ө. Елдаров вә башга Азәрбајҹан рәссамларынын әсәрләри ҝөстәрилир.

СӘМӘД ВУРҒУН МУЗЕЈИ

Газах рајонунун зәһмәткешләри өз һәмјерлиләри—Азәрбајҹанын халг шаири Сәмәд Вурғунун хатирәсини әзиз тутурлар. Шаирин ады илә бағлы олан јерләр абадлашдырылыр вә гајғы илә горунур. Газахын мәркәзи күчәләриндән биринә Сәмәд Вурғунун ады верилмишдир. Бурада бөјүк бир колхоз, мәктәбләр, клублар, мүәссисәләр дә Сәмәд Вурғунун адыны дашыјыр.

Бир заман Сәмәд Вурғун Газах мүәллимләр семинаријасында охумушдур. Инди һәмин семинарија бинасында онбириллик мәктәб јерләшир. Шаирин охудуғу синиф сахланылмышдыр. Мәктәбин мүәллимләри вә шакирдләри шаирин хатирәсини әбәдиләшдирмәк үчүн музеј тәшкил етмәји гәрара алмыш вә бу мәгсәдлә бир сыра республика тәшкилатларына мүраҹиәт етмишләр. Низами адына музејин әдәбијјатшүнаслары вә әмәкдашлары онларын хаһишинә дәрһал әмәл етмишләр. Инди Газахда Сәмәд Вурғун музеји јарадылмышдыр. Бурада китаблар, чохлу фотошәкилләр, гәзетләрдән вә журналлардан кәсилмиш парчалар вә шаирин һәјат вә јарадыҹылығындан, һәмчинин онун тәләбәлик илләриндән бәһс едән дигәр материаллар топланмышдыр. Сәмәд Вурғунун Газахда олмасыны әкс етдирән сәнәдләр хүсуси стенддә топланмышдыр.

Музејин тәнтәнәли ачылышы олмушдур. Ачылышда шаирләрдән Осман Сарывәлли, Мирварид Дилбази, мәктәбин гоҹаман мүәллимләри вә шаирин достлары чыхыш едәрәк өз хатирәләрини сөјләмишләр.

Г. СУНДУКЈАН АДЫНА ЕРМӘНИСТАН ДӨВЛӘТ АКАДЕМИК ДРАМ ТЕАТРЫНЫ АЗӘРБАЈҸАН ССР АЛИ СОВЕТИНИН ФӘХРИ ФӘРМАНЫ ИЛӘ ТӘЛТИФ ЕТМӘК ҺАГГЫНДА

АЗӘРБАЈҸАН ССР АЛИ СОВЕТИ РӘЈАСӘТ ҺЕЈ'ӘТИНИН ФӘРМАНЫ

Гастрол заманы Бакы шәһәринин вә онун рајонларынын зәһмәткешләри арасында гардаш ермәни халгынын театр сәнәтини мүвәффәгијјәтлә тәблиғ етдијинә ҝөрә Г. Сундукјан адына Ермәнистан Дөвләт Академик Драм Театры Азәрбајҹан ССР Али Советинин **Фәхри фәрманы** илә тәлтиф едилсин.

Азәрбајҹан ССР Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри
М. ИСКӘНДӘРОВ.

Азәрбајҹан ССР Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин катиби
З. ШҮКҮРОВА.

Бакы шәһәри,
23 ијул 1964-ҹү ил.

ҜӨЈӘРЧИН БАЛАЛАР — Фото-етүд

«Көјәрчин»

(Әввәли 1-чи сәһифәдә)

кајынан, она чөрәк апаран балача Исмајылы көрүрсән. Исмајыл исә атасынын јолдашы Камил әминин тракторунун үстүнә гырмызы бајраг санчылдығыны көрүнчә, өз атасынын јеринә галдығыны дујур. О, истәјир ки, атасы да өз гоншусу кими габагчыл олсун. Ата еркән јериндән дурур, ган-тәрә бата-бата оғлунун истәјинә әмәл едир, тракторунун үстүнә бајраг санчыр. Һекајә көзәл вә нәчиб һиссләрлә јазылмышдыр. Һекајәдә тәбиәт тәсвири дә вардыр, иш-күч дә.

Лакин јенә дә, әсасән, јахшы сајдығымыз бу һекајәјә ирад тутмаја билмирсән. Бахырсан, мүәллиф балача бир һекајәдә «Исмајыл гымышды»ны ики дәфә ишләтмәјә дә биләрди. Өзү дә Исмајыл әкилән шумла јох, әкилмәјән һамар јерлә кедәрди. Даһа о, «шумун ичи илә ирәлиләмәзди». Јахуд, һекајәдә көстәрилән кими, «ағачларын чылпаг будаглары, отларын зәиф јарпаглары аг-аппаг гыров бағламышды», дејилән заманда, «дағлардан баш алыб кәлән буланыг сулар гыжылдаја-гыжылдаја ахыб кедирди» демәк олмазды. Чүнки ашағылара гыров дүшәндә јухарылара, дағлара гар јағыр, бу заман елә гызмар күн дә олмур ки, дағларын гарыны әридиб дашдыра, сели-сују бир-биринә гатыб-гарышдыра, кәтириб, чајлара төкүб буландыра... Адәтән ағачларын «чылпаг будаглары» заманы чајларын сују буланыг јох, дуп-дуру олур.

Бәлкә һеч севимли «Көјәрчин»ин хатиринә дәјиб-онун һекајәсинин белә гүсурларынын үстүнү вурмајајдыг?

Анчаг үстүнү вурмаја билмирсән. Ахы, үрәкдән истәјирсән, «Көјәрчин» даһа артыг ганад ачсын, истәјирсән ки, ушаглар үчүн јазылан әсәрләр даһа артыг диггәт мәркәзиндә олсун, истәјирсән ки, Ејнулла мүәллим даһа чидди гәләм ишләтсин, өзү дә диггәтли, дәгиг олсун. Јәгин ки, Ејнулла мүәллим дә әлинә гәләм көтүрүб мәним дә нәвәләримиз үчүн аз-чох јаздығым һекајәләрә нәзәр јетирсә бир чох нөгсан тапа биләр.

Нијә бәс белә олур?

Она көрә белә олур ки, биз ушаглар үчүн јазанда «ушаг ишидир»—дејә өзүмүзү јығышдырмырыг, ушагларын бизи тәнгидсиз гәбул едәчәкләрини күман едиб, лазымынча сәр-һесаб олмуруг. Биз ушаглар үчүн јаздығымыз һекајәләри, ше'рләри, бөјүкләр үчүн јаздығымыз һекајә вә ше'рләр кими бир-биримизлә охумуруг. Бир нечә адамын арасында олса да, мүлакирә ачмырыг, биз бабалар бу барәдә ишимизи бир әлли тутуруг. Даһа демирик ки, бу күн олмаса, сабаһ нәвәләр бизим бош тутдуғумуз иши үзүмүзә вурар, дејәрләр ки, бу нәдир белә?

Ејнулла Агајевин һекајәси гуртаран сәһифәдә исте'дадлы кәнч шаиримиз Илјас Тапдыгын «Билирсәнми, ај Сәнәм» ше'ри дә дәрч едилмишдир. Бу ше'рдә ушагларымыза кимјанын һикмәтиндән, мәишәтимизә дахил олан бир чох әшјанын нефтдән әмәлә кәлмәсиндән чох рәван дилла данышылдығыны көрүрүк:

Динч дурмады кукла, шар,
Столүстү лампалар,
Чичәк габы күл габы,
Чөрәк габы, күлгабы,
Мүчрү, сандыг, чамадан,
Сабын габы, тозсоран
Деди:—Бил ки, ај Сәнәм,
Мән дә мән дә нефтдәнәм.

Көзәл ше'рдир! Садә дилла јазылан, кимјанын е'чазындан данышан, нефтдән бәһс едән ше'рдә, поетик тәсвир вардыр. Анчаг, ше'ри охујуб гуртарандан сонра, истәр-истәмәз, бир суал доғур: бүтүн бунлар һамысы нефт мәһсулундан өзбашынамы әмәлә кәлир?.. Нефт өзү-өзүнәми Јерин тәркиндән чыхыр? Бүтүн бу кимјәви тәбәддүлат өз-өзүнәми әмәлә кәлир?.. Бәс инсан? Бәлкә бириси дуруб десин ки, бу ше'р азјашлы ушаглар үчүндүр, мәгсәд дә мәишәтимиздә кәрәк олан бир чох шејин нефтдән әмәлә кәлмәјиндән ушаглара данышмагдыр. Даһа бу бир нечә сәтрдә нә инсан?!

Онда чаваб беләдир:

— Бәс Сәнәм?... Шәкил чәкән Сәнәм дә бир сөз дејә биләрди, ја јох?

Бизчә, кәрәк нефтдән һасил олан мәһсулда, һәр нечә олса да, инсан әли көрүнсүн! Охучу, ушаг билсин ки, бүтүн бунлары һасилә кәтирән онун атасыдыр, анасыдыр — инсандыр! Сабаһ о өзү дә биләјини чирмәјиб белә зәһмәт чәкмәли, чидди ишә киришмәлидир.

Инди дә «Көјәрчин»ин бешинчи сәһифәсинә адлајырыг. Фатма Һәсән гызынын «Азад» һекајәсини охујуруг. Һекајәнин башлығынын үстүндә бир ев шәкли чәкилмишдир. Азадын өз бәнна бабасынын тә'сири алтында зәһмәтә гатлашдығыны, балача бир ев тикмәк һәвәсинә дүшдүјүнү көрүрүк. Әлбәттә, һекајәдә ичтимаи-фајдалы зәһмәтин тәрәннүмү тәгдирәлајигдир. Ушаг өзү гурур, өзү сөкүр, тәзәдән бир дә, бир дә чалышыр. Нәһајәт, Азад бабасындан доғру мәсләһәт алыр, кибрит гутусуну гәлиб едиб кәрпич кәсир, гурудур, ев тикир. Ушағын өзүнү ишләтмәк, онун өзүнү јашына ујғун зәһмәтә алышдырмаг мә'насында һекајә һеч дә пис дејилдир. Тәзә имза илә көрүндүјүнә көрә бир гәдәр дә мараглыдыр. Анчаг бу һекајәдә бир чәһәт анлашылмыр. О да гапы-пәнчәрә.. Мүәллиф јазыр ки, «ора пәнчәрә вә гапы гојду». Дөнүб һәмин шәклә бахырсан. Бу кимин тикдији евдир, бабанынмы јахуд нәвәнинми?.. Ики мәртәбәли мүкәммәл ев киминдир? Ахы, ушаг бабасы кими бәнна олмаг истәјир. Гапы-пәнчәрә дә дүлкәр ишидир. Дејирсән, јахшы олмаздымы ушаг кәрпичдән өз евчијини тикәјди, сонра да гапы-пәнчәрә ахтарајды, тапмадыгда, дүшүнә-дүшүнә бабасыны гашыјајды. Јә'ни, һекајәдә сөзүн дүзү данышылајды. Һеч шүбһәсиз ушаг үчүн чәтинлијини дујмалы, чәтинлијә дүшмәли, чабалајыб чыхмаға чалышмалыдыр. Ахы, һәјатын өзүндә һәр шеј «ол» демәклә әмәлә кәлмир. Һәр шеј инсан әмәји илә баша чатыр. Гој ушаг һәјатда гаршылашачағы чәтин вәзијјәтлә бурада да гаршылашсын!..

Алтынчы сәһифәдә Ханымана Әлибәјлинин «Гонаглыг» ше'ри чап едилмишдир. Әлбәттә, ше'р өзү-өзлүјүндә көзәлдир, азјашлы ушагларын руһуна ујғундур. Нә исә, истәјирсән ки, Ханымана өз мөвзу даирәсини даһа да кенишләндирсин, ојунчаглар ичиндә бунча доланмасын, азјашлы ушагларымыз үчүн даһа рәнкарәнк әсәрләр јаратсын.

«Көјәрчин» журналынын алтынчы нөмрәсинин једдинчи сәһифәсиндә Тофиг Маһмудун дөрд ше'ри дәрч едилмишдир. «Кинодан кәлир Илгар» ше'ри илк бахышда јахшыдыр, јығчамдыр. Диггәтлә охујанда көрүрсән, нә исә, даһа ајдын јазмаг тәләб олунурду. Ушағын кинода тахта түфәнкдән «сары паланкы өлдүрмәси» шәрти олса да, јенә дә дүрүст изаһата еһтијач вардыр. Тофиг Маһмудун «Ләпәләр дилә кәлди» ше'ри вахтына, мөвзусуна көрә мә'налыдыр. Әкбәр дәнизә кедир, сулар сакитдир. О, саһилдә кәзинир, бу заман ләпәләр дилә кәлиб хәбәр алыр:

«...Нијә чиммирсән, Әкбәр?»

Ләпәләрин мүрачиәтиндән сонра Әкбәр ишә башлајынча шаир јазыр:

О, чиммәјә тәләсди,
Бу заман күләк әсди,
Габарды, галхды сулар,
Гәзәблә ахды сулар.
Бәркдән деди ләпәләр:
— Чиммәк олмаз, ај Әкбәр!

Ше'рин икинчи јарысы фајдалыдыр. Тәкбашына дәнизә кедән Әкбәр габарыб галхан, гәзәблә далғаланан суларда чиммәмәлидир. Әкбәр дәниздә боғула да биләр. Фајдалы хәбәрдарлыгдыр. Лакин онда бәс ләпәләри нечә баша дүшәк? Әкбәр кәзәндә ләпәләр дејир ки, «—нијә чиммирсән, Әкбәр?» Әкбәр чиммәјә тәләсәндә, дәрһал сојунуб дәнизә чуммаг истәјәндә ләпәләр дејир ки, чиммәк олмаз, ај Әкбәр! Бәлкә ләпәләр јох, дәнизин габарыб галхан аг көпүклү далғалары гышгыра ки: «чиммәк олмаз, ај Әкбәр!».

Һамы билир ки, ләпә ајрыдыр, далға ајры. Мәнсә бу ше'рин икинчи јарысыны даһа чох хошладым. Әкбәр, дәнизә кириб чиммә! Әкбәр дәнизә тәк кәлибсә, кәрәк өзбашына да чиммәсин, јанында бөјүјү, атасы, анасы, гардаш-бачысы олмајан Әкбәр кәрәк тәләсиб дәнизә чуммасын, күман етмәсин ки, дәниз дизимдәндир?! Һеч шүбһәсиз ушаглар үчүн јазыланда даһа артыг мәнтиг олмалыдыр. Өзү дә чох күчлү мәнтиг!

Тофиг Маһмудун «Тәзә гәсәбә», «Чијәләк» ше'рләри дә диггәти чәлб едир. Анчаг билмирсән бу чијәләк парада јығылыр? Дагдамы, багдамы, һарәдәмы? Сөзүн дүрүстлүјү мә'насында тәфәррүатын әһәмијјәти һеч дә аз дејилдир...

Адлајырыг «Көјәрчин»ин сәккизинчи-доггузунчу сәһифәләринә. Кәлирик Полша нағылына, «Әждаһа» әһвалатына. Дүзү, «Әждаһа» нағылы мәни хејли дүшүндүрдү. Кәрәк бизим ушаглар башга халгларын да нағыл вә әфсанәләри илә таныш олсунлар. «Әждаһа»ны охујанда өз нағылларымызы да хатырладым. Биздә дә белә мүдрик нағыллар аз дејилдир. Бурада чәкмәчи Скубанын гојун дәрисини дузла долдуруб әждаһанын ағзына атмасы, ону дәһшәтли сусузлуг бәласына кирифтар етмәси, Висла чајындан су ичирдә-ичирдә әждаһаны партлатмасы марағлыдыр. Анчаг нағылын тәрчүмәсиндә тәк бирчә сөзә ирад тутмадан өтмәк истәмирәм.

«Көјәрчин» дуруб дејәр ки, даһа, баба, нә олду? Бирчә сөзү дә гурдаламаг?!

Бәс мәним јахшы тәрчүмәдә һәмин бир тәк сөзә ирадым нәдир? «Әждаһа бојнуну узатды, дишләрини шаггылдатды вә гәһрәманлардан ән көкүнү атла гарышыг удду». Удду, удду, нә олар? Әждаһа удмаг үчүндүр! Әкәр атлы гәһраман әждаһаја галиб кәлмәсә, кәрәк әждаһа да ону «аты гарышыг» удсун. Бизчә, кәрәк мүтәрчим «атла гарышыг» әвәзиндә, данышдығымыз кими, «аты гарышыг удду» дејә тәрчүмә едәјди.

Журналын онунчу сәһифәсиндә Искәндәр Чошгунун «Тәјјарәчи Мурад дајы», Адил Бабајевин «Бизим тәзә гоншулар» адлы сәмими ше'рләрини охујуб, он биринчи сәһифәјә өтүрүк. «Гәһрәман пионерләр һаггында» серијасындан «Хиласкар» һекајәси үзәриндә дајанырыг. Ә. Әмраһын «Хиласкар» һекајәси гәһрәман пионерләримизин унудулмаз икидлик ән'әнәләрини давам етдирән, «мәндән өтдү, гардашыма дәјди, елә бил ки, саман чувалына дәјди» тәшбиһинә тамамән зидд олан јени руһда јазылмышдыр. Бизим чәмијјәтдә ушаглар бир-биринә гардашдыр, јолдашдыр. Ушаглар достлуг руһунда, достлуг зәмининдә тәрбијә олунурлар. ...Үч нәфәри,—Шәһланы, Чавиди, Риманы хилас едән Тофиг дөрдүнчүсүнү хилас едә билмир, өзү дә дәнизин далғаларында һәлак олур. Бу барәдә нә гәдәр чох дејилмиш, јазылмыш олса да, Тофиг гәһрәманлығынын илдөнүмүндә ону хатырламаг зәрури, нәчиб ишдир! Мүасир педагожи тәрбијәдә Тофиг фәдакарлығынын чох бөјүк әһәмијјәти вардыр.

Өтән илин Агдам рајонунда јолдашыны хилас едиб, өзүнү фәда едән ә'лачы мәктәбли Сәдрәддин Бајрамовун да хатирәси унудулмаздыр. Әслиндә, Сәдрәддин дә Тофиг кими фәдакарлыг едибдир. Бәлкә дә Сәдрәддин өз гәһрәманы Тофиг һаггында ачылан дастанлардан охудуғу үчүн өз һәјаты баһасына икидлик ән'әнәсини давам етдирибдир! Бизим әдиб вә шаирләримиз белә гәһрәманлыг нүмунәләрини даһа күчлү тәрәннүм етмәклә, белә јенијетмә икидләрин унудулмаз сурәтләрини лајигинчә ишләмәлидирләр. Бу барәдә «Көјәрчин»ин тәшәббүсү тәгдирәлајигдир.

Инди дејәсән «Көјәрчин»ин гапағы ачылыр. Белә исә, өтәк ирәлијә—Бајрам Һәсәновун «Саһилдә» очеркинә. Мәнчә, «Көјәрчин» журналы, јери кәлдикчә, азјашлы балаларымыз үчүн белә очеркләрдән нә гәдәр чох версә, бир о гәдәр јахшыдыр.

Бахын, бу јығчам очеркдә, ушагларын руһуна ујғун, Бакынын дәниз саһили нечә дә тәсвир едилмишдир! Бу саһилдән јазмағына дәјәр. Бу саһил нәинки нәвәләрин ојнашдығы јердир, бабаларын да сејрәнкаһ јеридир. Инди бир чох баба бурадан нә күндүз үзүлүр, нә дә кечә јары олмајынча дөнүб көзү јолда нәнәләрин јанына гајытмаг истәјирләр. Әкәр саһил бабаларыны гынамајан олса јај заманы һеч бурадан ајаг чәкмәзләр... Бакынын дәниз саһили бүтүн Бакы вәтәндашларына гапыларыны ачан мәччани санаторијадыр. Бу саһили—санаторијаны кетдикчә даһа да көзәлләшдирмәк, абадлашдырмаг, күлүстана чевирмәк, гәшәнкләшдирмәк кәрәкдир. «Көјәрчин» бу барәдә јахшы јазыбдыр. Сумгајыты, Минкәчевири, Дашкәсәни, Истисују, Көј көлү, Шушаны, Иса булағыны, Түршсују, бу јанда Талыш, о јанда Загатала дағларыны, Азәрбајчанын ајры-ајры дағларыны, дағларын нәнәнки Шаһ дағы, Миров дағы, Савалан, Дәли дағы ушагларымыза танытмаг, Вәтәнимизи севдирмәк кәрәкдир.

Инди, бах, алтынчы нөмрәнин ахырынчы сәһифәләринә чатырыг. Бурада Һәбибә ханымын «Бабанын әлләри» һекајәси чап олунубдур. Һәбибә ханым чохдан јазыр, сон илләр әрзиндә азјашлы ушагларымыз үчүн һеч дә аз јазмајыбдыр. Мән Һәбибәнин бир чох һекајәләрини дә охумушам. «Бабанын әлләри» һекајәси мәнә хејли мә'налы көрүндү. Бәлкә бурада баба, нәвә әһвалаты вардыр, она көрә?.. Һекајәдә гырх ил дәмир јолунда чалышан, машынлары тез хараб олуб чәркәдән чыхмаға гојмајан Әһмәд бабадан сөһбәт кедир. Әһмәд бабанын әлләри гызылдыр! Әһмәд бабаны јүксәлдән онун зәһмәткеш әлләридир. Елчин көз гојуб көрүр ки, һамы онун бабасынын гызыл әлләриндән данышыр. Әлләринә көрә бабаја һөрмәт олунур. Она күл, чичәк дәстәләри верилир. «Елчин тәәччүблә бабасынын әлинә бахды. Онлар гырыш-гырыш, дамар-дамар иди».

Елчин нә истәјир? Елчин истәјир ки, онун јумшаг әлләри ишләсин, бир заман Әһмәд бабасынын гырыш-гырыш, «дамар-дамар» әлләри кими олсун. Рәссам Јусиф Һүсејнов да һекајәни дүзкүн ишләмишдир. Бурада баба илә нәвә габаг-габаға дурмушлар. Баба сол әлини архасына кәтириб, сағ әлини јахасына апарыбдыр. Елчин исә һәр ики әлини бабасына сары узадыбдыр. Һекајәнин мәзмуну илә шәкилләр арасында аһәнк вардыр. Бу аһәнк чох шејдән данышыр, ушагларын тәрбијәсинә көмәк едир.

Нәһајәт алтынчы нөмрәни өртүрүк. Алтај Һачыјевин «Зоопаркда» шәклинә бахырыг. Ики оғлан, ики гыз, дәмир бармаглыг арасындан ағзыны ачан ајыја марагла тамаша едирләр. Шәкил ушагларын руһуна ујғундур.

Гејд етдијимиз гүсурларына бахмајараг, «Көјәрчин»ин алтынчы нөмрәси үмумән, көзәл әсәр кими мәнә тә'сир бағышлады. Әслиндә, бу сөзләри дә мәнә «Көјәрчин»ин елә бу нөмрәси јаздырды.

Инди даһа нә дејәк? Ону дејәк ки, Азәрбајчан әдәбијјатында азјашлы балаларымыз үчүн олдугча көзәл әсәрләр јазылмышдыр. Јаранмышдыр. Јазылан, јаранан әсәрләр, нәинки «Көјәрчин», елә дә «Азәрбајчан пионери»и гәзетиндә, «Пионер» журналында, ајры-ајры китабчалар һалында да чапдан чыхарылмышдыр. Бакыда, Москвада бир чох әсәрләр рус дилиндә нәшр едилмәклә үмум совет охучуларына чатдырылмышдыр.

Ушагларымыз үчүн фајдалы сәһнә әсәрләри, марағлы драмлар јаранмышдыр. Кәнч тамашачылар театрынын өзүнә хас исте'дадлы драматурглары да вардыр. Һамысынын адыны тутмаг чәтиндир. Шаиглән, Сејидзадәдән башлајыб кәлән, Јусиф Әзимзадә, Рауф Исмајылов вә башгалары тәрәфиндән давам етдирилән ушаг драматуркијасынын ән'әнәси дә зәнкиндир. Рәссамларымыз да ушаг әдәбијјатынын инкишафы үчүн аз иш көрмәмишләр. Лакин...

Лакин јенә дә ушаг әдәбијјатына «ушаг иши» кими бахмаг мејлинә раст кәлирик. Бахырсан ки, бә'зән ушаг әдәбијјаты аз гала «јаддан чыхыр». Сон бир нечә илдә Азәрбајчан совет әдәбијјатынын иллик мәһсулуна јекун вурмаг ән'әнәси јаранмышдыр. Иллик јекунда нәсрдән, ше'рдән, драматуркијадан, тәнгиддән ајры-ајры мә'рузәләр едилир. Бәс ушаг әдәбијјаты? Бәлкә ушаг әдәбијјатынын «боју чыхмајыбдыр», «һәлә ушагдыр ушағым?!».

Бахырсан, рәссамларын сәркиләри дүзәлир, анчаг јенә дә ушаг рәссамларынын иши көрүнмүр. Јенә дә «ушагдыр ушағым».

Јадымдадыр, бир заман бизим јазычылар чәмијјәти ушаг әдәбијјатыны гијмәтләндирмәјәнләрә гаршы нечә дә мүбаризә апарырды!

Јох, даһа ушаг әдәбијјаты, бу әдәбијјатын «Көјәрчин»и тамам һагла, бәрабәр һүгугла, уча сәслә, ачылыб-учан ганадла өз күдәлијини тәләб едир!

Биз елә билирик ки, Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын Рәјасәт Һеј'әти, Азәрбајчан комсомолунун Мәркәзи Комитәси индидән кәлән илин мүнасиб вахты үчүн ушаг әдәбијјаты мүшавирәсинин һазырлыг ишләринә башласа, чох нәчиб ишләрдән бирисини көрмүш оларлар. Мәнчә, бу мүшавирәнин ишиндә һамы үрәкдән иштирак етмәлидир. Мән елә билирәм ки, бу мүшавирәдә ушаг әдәбијјатына аид жанрлар үзрә дөрд-беш мә'рузә гојула биләр, өзү дә дөрд-беш күн конкрет вә чидди сөһбәт кедә биләр, бу сөһбәтләр мәтбуатда ишыгландырыла биләр, мүшавирәнин материалы бүтүнлүкдә китабча һалында чапдан чыхарыла биләр.

Әлбәттә, онда «Көјәрчин» чох разы галар. Онда ушаг әдәбијјатына «ушаг иши» кими баханлара ағыллы дәрс дејиләр, даһа «ушагдыр ушағым» сәс-сәдасы нә «Көјәрчин»ин, нә дә бизим гулагларымызы гыдыгламаз...

Ијул, 1964.

БАЛАЛАРЫМЫЗ ҮЧҮН

ВАХТЫМ ЈОХДУР

Атам мәнә дүкандан
Көзәл кукла алыбдыр.
Куклам мәним атылыб
Бир тәрәфдә галыбдыр.

Каһ багчаја кедирәм,
Каһ кәзмәјә чыхырам,
Каһ да телевизорда
Мән кинојә бахырам.

Каһ мусиги дәрсинә
Апарыр мәни анам,
Куклам јадыма дүшүр
Пиано чалан заман.

Өјрәнирәм индидән
Һәрфләри дә бир-бир.
Бантымы бағламаға
Нә гәдәр вахтым кедир.

Лап јекә гыз олмушам,
Ишләрим чохдур мәним.
Кукламла ојнамаға
Һеч вахтым јохдур мәним.

—

СЕВИНЧИН ДОВШАНЫ

Севинчә бир шоколад
Довшан кәтирмишдиләр.
Көзәл иди бу довшан,
Гәшәнк иди нә гәдәр!
Гыз доланды һәмишә
Бу довшанын башына,
Багчаја кетди, кәлди,
Әл вурмады довшана.
Севинч билди ки, довшан
Шоколаддыр, шоколад.
Азча дадына бахды,
Она хош кәлди бу дад.
Гопартды о довшанын
Бир-бир ајагларыны,
Сонра да гујруғуну,
Узун гулагларыны.
Ағзында әриди ки,
Бирдән довшанын башы
Бир бах, һәлә бүс-бүтүн
Булашды үстү-башы.
Севинч ләззәтлә једи
Шоколад довшаныны.
Сонра ағлајыб деди:
— Мәним довшаным һаны?

Рамиз ҺЕЈДӘР

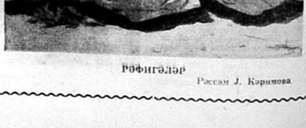

РӘФИГӘЛӘР

Рәссам Ј. Кәримова